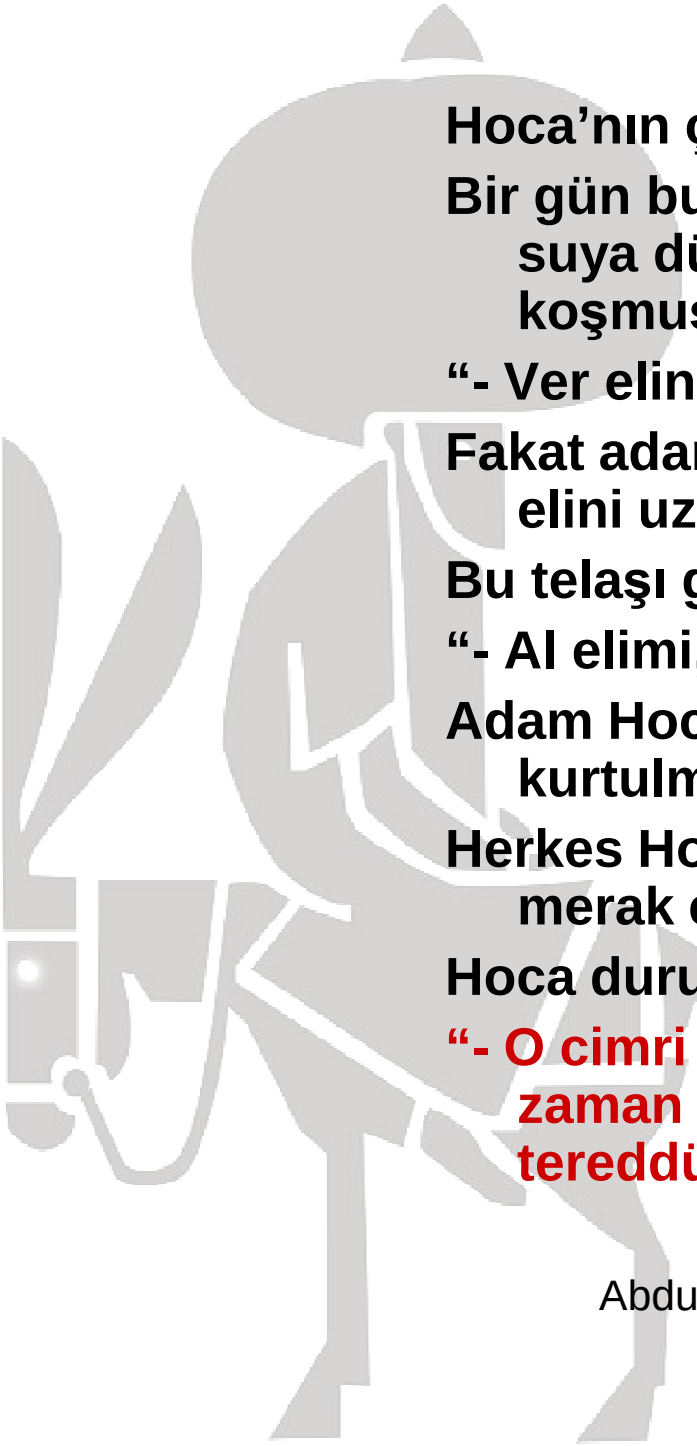

Çocuk ve Ergenlere

DİN ÖĞRETİMİ

Eğitim Uzm. Şaban KARAKÖSE
Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Derneği

Hoca'nın çok zengin, fakat cimri bir arkadaşı varmış. Bir gün bu arkadaşısı dere boyu gezinirken ayağı kayıp suya düşmüş. Etraftakiler ona yardım etmek için koşmuş ve,

“- Ver elini, seni çekip çıkaralım” demişler.

Fakat adamın başı suya dalıp çıktığı halde, bir türlü elini uzatmıyormuş.

Bu telaşı gören Hoca, hemen yetişmiş ve,

“- Al elimi, seni çekip çıkarayım” demiş.

Adam Hoca'nın elini tutmuş ve boğulmaktan kurtulmuş.

Herkes Hoca'nın bu adamı nasıl olup da kurtardığını merak etmiş.

Hoca durumu şöyle açıklamış:

“- O cimri tabiatlı bir insandır. Ona, “Ver” dediğiniz zaman hiçbir şey vermez. Ama “Al” dediğinizi tereddütsüz alır.”

Ana fikir

Dinimizi öğretirken,
öğrencimizin/bireyin

1- Biyolojik (Buluğ,, Dil ve Psikomotor)

2- Zihinsel (Nurullah, Rize Mft. Yrd)

3- Psikolojik (Yetimler)

özelliklerini
dikkate almalıyız.

لا يكلف الله نفسا إلا وسعها

“Allah kişiye
vüs’undan başkasını
(kapasitesinin / gücünün üstünde bir şeyi)
teklif buyurmaz.”^[1]

*

أنزلوا الناس منازلهم

“İnsanlara
menzillerine
(konumlarına/durumlarına) göre
davranın.”^[2]

^[1] 2/Bakara, 286

^[2] Ebû Dâvud, Edeb, 20. Ayrıca bkz. Müslim, Mukaddime. Hadisi için ayrıca bkz. Nevevî, *Riyâzü's-sâlihîn*, hadis nu: 357)

حدثوا الناس بما يعرفون
أتحبون أن يكذب الله ورسوله

“İnsanlara
anlayabilecekleri şeyleri anlatın.
Yoksa Allah ve Resulü’nün
yalanlanması mı istersiniz?”^[1]

*

إذا حدثتم الناس عن ربهم فلا تحدثوهم
بما يغرب عليهم و يشق عليهم
“İnsanlara Rab’lerinden
bahsettiğiniz zaman,
onlara anlaşılmaz ve güç gelen şeyler
anlatmayın”^[2]

^[1] Deylemî, *Müsned*’inde, Hz. Ali’den merfu olarak kaydetmiştir. bkz. Münavi, *Feyzu’l-kadir*, III, 377, hadis nu: 3693. Buhari hadisi, Hz. Ali’nin sözü olarak kaydetmiştir. Buhârî, İlim 49; ayrıca bkz. *Kütüb-i Sitte*, XI, 507, hadis nu: 4124

^[2] Beyhakî, *Şuabu’l-imân*, II, 281 (1766)

DİNÎ GELİŞİM DÖNEMLERİ

1- ÇOCUKLUK

(0-12)

1.1. Okul öncesi (0-6 yaş)

Bebeklik (0-2)

İlk çocukluk (2-6)

1.2. Okul dönemi= Son çocukluk (6-12)

2- ERGENLİK

(12-21)

3- YETİŞKİNLİK

(21-...)

3.1. İlk yetişkinlik (21-40)

3.2. Orta yetişkinlik (40-60)

3.3. Son yetişkinlik / Yaşlılık (60+)

Doğum öncesi dönem

Eğitimde **“Tedbir devresi”** olarak adlandırılır.

- Mümin, güzel ahlak sahibi, dindar bir eş seçmek.
- Annenin helal lokma ile beslenmesi.
- Doğacak çocuk için dua etmek:

Göz nuru olacak (Furkan,74), Müslüman (Bakara,128), Şirkten uzak (İbrahim,35), Sâlih=hayırlı, yaratılışı kusursuz (Ahkaf,15), Namazında devamlı ve duyarlı (İbrahim,40) bir çocuk.

Total Video Converter
<http://www.matrix.com>

FB 0-0BJK

Çocuğun din eğitimi sorumluluğu

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ

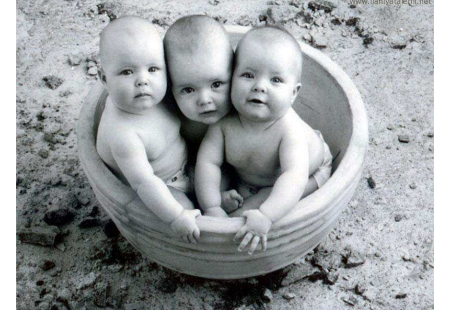
“Ey îmân edenler! Kendinizi ve âilenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”

(66/Tahrim, 6)

“De ki: Gerçekten hüsrâna uğrayanlar, kıyâmet günü hem kendilerini hem de âilelerini hüsrâna uğratanlardır.”

(39/Zümer, 15; 42/Şûrâ, 45)

a- Bebeklik çağı (0-2 yaş)

“**Bilinçsiz etkilenme**” çağıdır. (Nahl sûresi, 78)

- Bazı dinî davranışları **taklit etme gayreti** içine girebilir. Namaz kılan, dua eden büyükleri görmekten etkilenir.
- Çocuğa dua edilmeli, sağ kulağına ezan okuyup sol kulağına kamet getirilmeli, güzel isim verilmeli, sünnet ettirilmeli, Allah lafza-i celalinin geçtiği zikirler, ilahi ve ninniler söylenmelidir.

Örnek bir olay

“1,5 yaşındaki kızım bizi namaz kılarken görüyor ve taklit ediyor. Dikkatini ise bizim namazda ağzımızı kimildatmamız çekiyor. O da namaz kılar gibi durup ağzını kimildatıyor ve sessizce bir şeyler söylüyor...”

(Ayşe Bayrak, İstanbul)

Örnek bir olay

"Eğitim, sandığımızdan çok daha erken başlıyor. Bir gün yeğenimi dışarı çıkaracaktım. Ayakkabısını giydirmek için eğildim. Dalgınlıkla elime sol ayakkabıyı almışım. Israrla yeğenim sağ ayağını ayakkabıya girdirmeye çalışıyor. O anda anlayamamıştım, fakat ablama anlattığımda, kendisinin her zaman sağ elinden ve sağ ayakkabısını giydirdiğini söyledi. Yeğenim 1,5 yaşındaydı."

(Çiğdem Köse, Uşak, Karahallı ilçesi Delihıdırlı köyü)

Örnek bir olay

“Oğlum 2 yaşlarındaydı. Bir gün markette dolaşırken benden su istedi. Çantamdan çıkarıp şişeyi eline verdim ve içmesini bekledim. Fakat oğlum suyu içmiyor, etrafına bakınıyordu. Ben neden suyu içmediğine bir anlam vermeye çalışırken anladım ki oğlum kendisine oturacak bir yer arıyor. Biz suyu oturarak içeriz. Ben bile o esna da oturup oturmamayı hiç aklıma getirmezken oğlum bana çok güzel bir ders vermişti.”

(Tuba Er, Bayrampaşa-İstanbul)

a- Bebeklik çağı (0-2 yaş)

- **Anneden süt emme**, imanının alt yapısı olan *sevgi, güven ve bağlılık* duygularını kazanmaya kolaylaştırır.

(Bakara, 233; Hz. Musa'nın bebekliği)

- Anneye ve çocuğa **"haram lokma"** yedirilmemelidir.

(Helal rızık-salih amel: Müminun, 51)

"Helal süt emmiş", "Sütü bozuk"

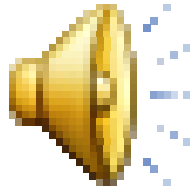

a- Bebeklik çağı (0-2 yaş)

*Hû hû hû Allah (Hû hû bir Allah)
Sen uykular ver Allah
Oğlum (Kızım) büyür inşallah
Herkes desin maşallah*

*

*Hu, hu, hu yavrum
Ninniyle uyu yavrum
Allah sana lutfetsin
En güzel huyu yavrum*

b- İlk Çocukluk çağı;
Okul öncesi dönem (2-6 yaş)

- Duygusal öğrenmenin daha baskın olduğu çağdır.
- Bu çağda çocuk, kendisine anlatılan, söylenen her şeye *inanmaya yatkın, şüpheden uzak* bir şekilde almaya hazır durumdadır.

b- İlk çocukluk çağı (2-6 yaş)

- Ailenin etkisi çok büyüktür. Nitekim Hz. Peygamber (sav), “Her çocuğu annesi fıtrat üzere dünyaya getirir. Onun bu hali, **konuşma zamanına kadar** devam eder. Sonra ebeveyni onu Hristiyan, Yahudi, Mecusi veya müşrik yapar. Eğer ana-babası Müslüman iseler, çocuk da Müslüman olur.” buyurmuştur.

Müslim, Kader 23; Ahmed, Müsned, IV, 24. Hadis için ayrıca bkz. Kütüb-i Sitte, II, 316-317, hadis nu: 48

“Dindar bir Anne, Dinin ilk Öğretmenidir.”

(Pierre Bovet, Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi, çev. S. Odabaşı, Ankara 1976, s.33)

*** “Bir kadın şu dört şey için nikahlanır: Malı, güzelliği, asaleti, dini...”

*** “Bir baba, çocuğuna güzel edebden daha değerli bir şey hediye veremez (miras bırakamaz).” (Tirmizi, Birr 33; Ahmed, Müsned, III, 412. Kütüb-i sitte, hadis nu: 177)

Dil gelişimi ve Dinî telkinler

Rasûlullah (sas), çocuğun dil gelişimi dikkate alınarak ona öncelikle tevhid kelimelerinin öğretilmesini belirtmektedir:

“Bir kimse çocuğunu “Lâ ilahe illallah” diyene kadar terbiye ederse, Allah o kimseye hesap sormaz.”

(Taberânî, Mu'cemu'l-Evsât, V, 130, hadis nu: 4866)

“Çocuklarınızın ilk sözü “Lâ ilahe illallah” olsun. Ölüm ânında da yine “Lâ ilahe illallah” sözünü telkin edin.” *(Beyhakî, Şuabü'l-Îmân, VI, 398, hadis nu: 8649)*

Biz, işaret parmağımızı göstererek, Türkçe olarak
“Allah bir” demeyi öğretebiliriz.

Dil gelişimi ve Dinî telkinler

Dil gelişimine paralel olarak çocuklara, geleneğimizde de olduğu gibi, soru-cevap yöntemiyle şu bilgiler ezberletilebilir:

- **Rabbin kim?**
- Allah.
- **Kimin kulusun?**
- Allah'ın.
- **Allah kaç?**
- Bir.
- **Allah nerede?**
- Her yerde.
- **Peygamberin kim? (Veya: Kimin ümmetindensin?)**
- Hazreti Muhammed.
- **Kitabın ne?**
- Kur'an.
- **Kiblen neresi?**
- Kâbe.
- **Müslüman mısın?**
- Elhamdülillah.
- **İslam'ın şartı kaç?**
- Beş.
- **İmanın şartı kaç?**
- Altı.

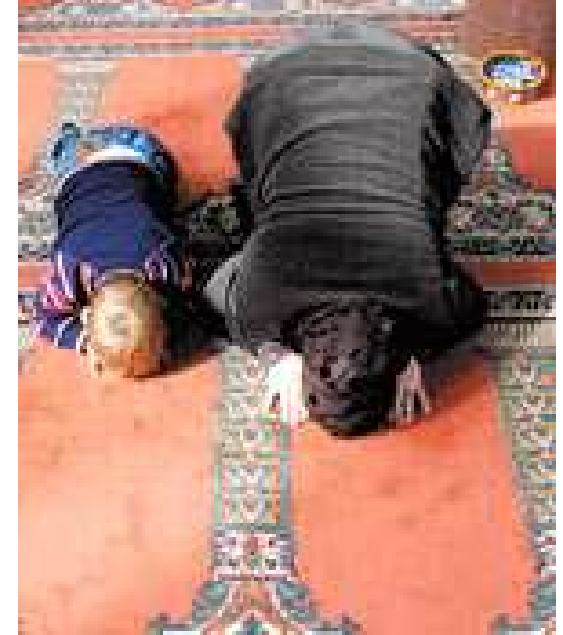
2 yaşındaki çocuğun soru-cevap yöntemiyle ezberlediği temel dini bilgiler

ANA-BABANIN ÖRNEKLİĞİ

Bu dönemde çocuk

- ☞ Camiye ve ezana saygı gösteren
- ☞ Namaz kılan
- ☞ Dua eden
- ☞ Saygıyla Kur'an okuyan veya dinleyen
- ☞ Besmele ve Hamdele ile iş yapan
- ☞ Peygamberimiz anılınca salavat getiren
- ☞ Dini kitaplar okuyan
- ☞ İlahiler söyleyen
- ☞ Dini sohbet ve toplantılara katılan

Aile büyüklerini görmelidir.

Duvarlarda dini hat ve levhalar

Görerek öğrenme, işiterek öğrenmeden öncedir.

İbretlik bir olay

“Kur’an kursunda okuttuğum hafız öğrencilerle birlikte bir arkadaşımın evine yemeğe gittik. Biraz oturduktan sonra arkadaşım ekmek almak için izin alıp gitti. Bu arada ezan okundu. 5-6 yaşlarındaki oğluna dedim ki, “Yavrum, bir seccade getir de namaz kılalım.” Çocuk gitti, getirdi. “Yavrum, baban namaz kılarken hangi yöne seriyorsa o tarafa ser” dedim. Çocuğun verdiği cevap çok ilginçti: “Babam namaz kılmaz, ama annem şu tarafa seriyor.” Ve seccadeyi kibleye doğru serdi.”

(Mustafa Yaman, Karaman)²⁵

Örnek bir olay

"5 yaşında Burak isminde bir oğlum var. Bir gün ben ev işleriyle uğraşırken oğlum da hem zıplayarak hem de bağırarak oyun oynuyordu.

Bir ara hapşırdım. Birden sessizlik oldu. Birkaç saniye sonra oğluma döndüm; oğlum gözlerini açmış, "-Hadi annem!" dedi. "-Ne oldu oğlum?" dedim. "Elhamdülillah" demedin. Hadi söyle, ben de Yerhamükallah, hayırlı yaşa diyeceğim. Onun için bekliyorum" dedi.

Sonra oğlumla, unuttuğumuzda birbirimize hatırlatmak için sözleştik.

Ben şunu da fark ettim ki çocuk oyun oynarken bile çevresiyle ilgilenebiliyor ve küçük yaşta öğrendiğini uyguluyor."

(Leyla Altındal, Aksaray)

b- İlk çocukluk çağı (2-6 yaş)

- Çocuk bu çağda somut varlıkları ve konuları kolaylıkla idrak eder, anlar. Ancak soyut konuları gerektiği gibi idrak edip değerlendiremez, anlamakta zorluk çeker. Onun için **soyutu somutlaştırır.**

Allah, Âhiret, Cennet, Cehennem, Melek, Cin, Şeytan gibi soyut kavramları anlayamadığı için, somut varlık, olay ve durumların yardımıyla anlamaya çalışır.

Örnek bir olay

“5 yaşındaki kızım bana sürekli Allah ile ilgili sorular soruyordu. Bir gün bana Allah’ın gözlerinin ne renk olduğunu sordu. Ben de ona Allah’ı sıfatlarıyla ve isimleriyle anlatmaya başladım. Bu sefer de kızım bana, “Anne peki Allah’ın soyadı ne?” diye sordu. O anda aklıma “celle celaluhu” demek geldi.”

(Nurcan Yazıcı, Eskişehir)

İnsan-biçimcilik ve Din

6 yaş öncesi çocuk, Allah'ı anlattığımızda tam olarak anlayamaz. Onu insana benzeterек anlamaya çalışır.

8 yaşından itibaren antropomorfizm hafifler.

12 yaşından ruhanileşmiş bir Allah inancı kesinleşir.

b- İlk çocukluk çağı (2-6 yaş)

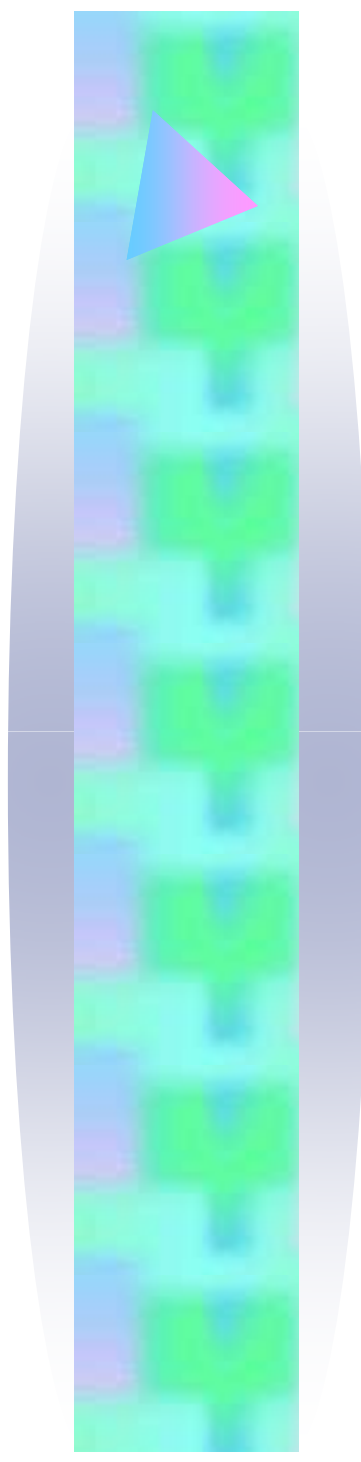
Eğitimde

“Oyun Çağı” olarak da
adlandırılan bu dönemde
çocuğun el becerilerine,
Oyuncaklarına ve
Oyun faaliyetlerine
dinî unsurlar katılmalıdır.

VIDEO: Dua eden oyuncak bebek

Namaz oyunu

Hangi ibadet olursa olsun, anne-babasının yapıp ettikleri, çocuk için ancak bir “oyun”dur.

Bir oyun olarak gördüğü faaliyetlerden sonra eğer çocuk azarlanıyorsa, o bu oyunu sevmeyecektir.

Anlayışla karşılanıyor ve ilgi çekmek için yaptıklarına müsamaha gösteriliyorsa, bu durumda yine bir “oyun” olarak gördüğü bu faaliyeti sevecektir.

İbretlik bir olay

“Ben 6 yaşlarındaydım. O sırada namaz kılan annemin secde ettiği esnada sırtına bindim. Annem kıyama kalkarken hızla beni yere attı. Yere düştüğümde dişlerim dudaklarımı kanatmıştı. Hemen lavaboya koştum. Namazını bitiren annem beni böyle görünce, “Gördün mü! Benim namaz kılmamı böyle engellersen, Allah da seni böyle cezalandırır” dedi. Ben 15 yaşına kadar hiç namaz kılmadım. Ve sonra Kur’an kursuna gittiğimde namaza başladım. Şu an 29 yaşındayım ve hala secdeden kıyama kalkarken 6 yaşında yaşadığım o ânı hatırlıyorum. Alt dudağımın iç kısmında da dişlerimin izi hala duruyor.” (Elif K., Bağcılar-İstanbul)

Saadet Asrında Çocuk ve Namaz

Şeddâd ibni'l-Hâd (ra) anlatıyor:

Akşam veya yatsı namazlarından biriydi.

Torunu Hasan veya Hüseyin'i sırtına alan Peygamberimiz (sav) yanımıza geldi. Mihraba geçti, çocuğu yere koydu, tekbir alıp namaza durdu. Biz de arkasında namaza durduk.

Peygamberimiz secdelerden birini gereğinden fazla uzatınca, başımı kaldırıp baktım; bir de ne göreyim! Çocuk, secdeye varan Efendimiz'in sırtına binmiş! Ben hemen secdeme döndüm.

Namaz bittikten sonra cemaat, "Ey Allah'ın Rasulü! Secdelerden birini uzatınca, başınıza bir hal geldi veya vahiy indi sandık" dediler.

Peygamberimiz şöyle buyurdu: "Bunlardan hiçbirisi olmadı. Fakat torunum namazda sırtıma bindi. O sırtımdan inene kadar öylece durdum. **Acele etmeyip hevesinin geçmesini bekledim (oyununu bozmak istemedim).**"

Nesai, Salat 82 (1141); Ahmed, Müsned, III, 493 (16076). Kütüb-i sitte, hadis nu: 4431..

b- İlk çocukluk çağı (2-6 yaş)

- Duygular, düşüncelerden daha önce oluşur ve gelişir.
- Bu çağda çocuk duygusaldır, akılcı değildir.
- Çocuğun duygularına ve gönlüne hitap edilmelidir.

Bunun için;

- Masallar, hikayeler okunmalı
- İlahiler öğretilmeli
- Toplu ibadetleri gözlemlemeli
- Mübarek gün ve geceleri teneffüs etmeli
- Dini özelliği olan mekanları görmeli.

b- İlk çocukluk çağı (2-6 yaş)

- **Çocuk önce Allah'ı sevmeli ve O'na bağlanmalıdır.**
- Çocuk, ilk çocukluk yıllarında korku duygusuna vurgu yapılarak Allah'tan korkutulmamalıdır.

- Suç ve ceza,
- İyi ve kötü,
- Cennet ve cehennem,
- Günah ve sevap

gibi kavramları öğrenmeden verilen Allah korkusu yanlış sonuçlar doğurabilir.

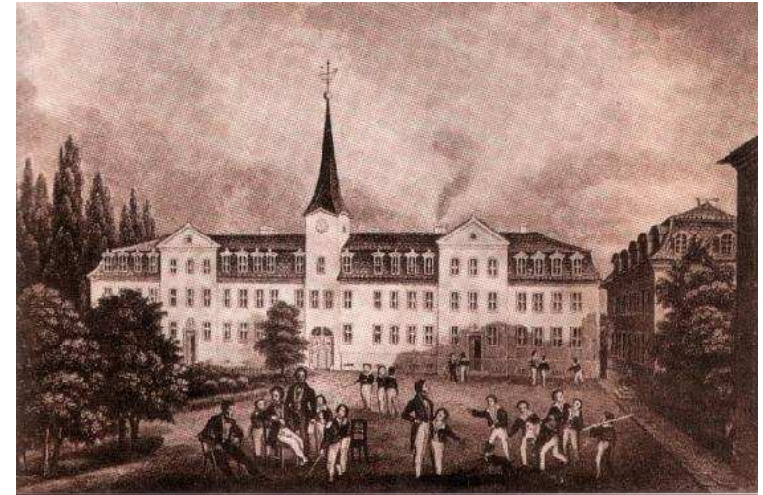
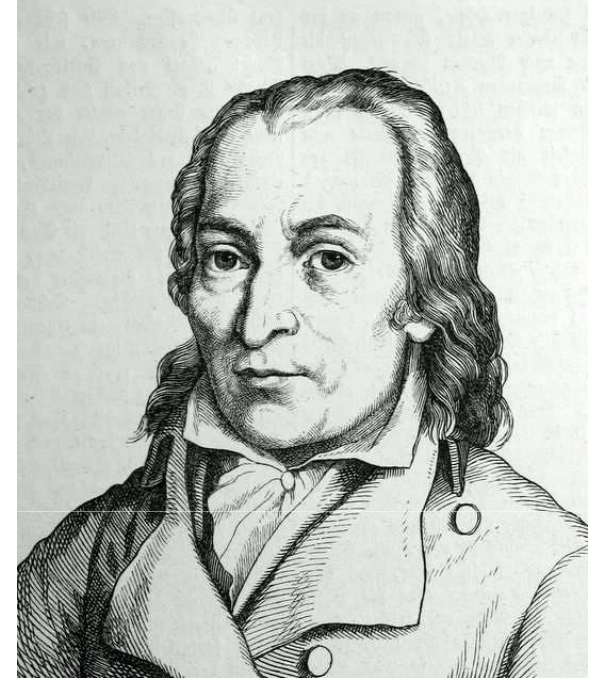

Çocukları dinden soğutmanın 3 yöntemi

C. G. Salzmann (1744-1811), *Yengeç Kitabı* adıyla da bilinen kitabında, çocuklarını dinden soğutmak isteyen ana-babalara şu 3 öğüdü vermektedir:

- 1- Onları her fırsatta Allah'tan korkutun!
- 2- Çocuklara dinlerini zorla, işkence ederek öğretmeye çalışın. Şakın anlayış göstermeyin.
- 3- Onlara din adamlarının kusur ve noksanlıklarını, zaaflarını anlatın. Siz din adamlarından nefret edin ve nefretinizi her fırsatta belirtin.

(Salzmann, *Çocuğunuzu Yanlış Eğitiyorsunuz*, İstanbul: Çocuk Vakfı yay., 1998, s.75-81)

İbretlik bir olay

"Bir din görevlisi, 3-4 yaşındaki kızına, bir kandil gecesinde dinî konularda bilgi vermek ister. En çok her şeyi yaratan Allah'ı, sonra da bize iyi ve güzel davranış şekillerini öğreten Peygamberimizi sevmemiz gerektiğini söyleyince, çocuk,

"- Baba, ben Peygamberimizi Allah'tan daha çok seviyorum" der.

Babası şaşkınlıkla sebebini sorunca,

"- Annem bana, 'Allah yalan söyleyeni cehennemde yakar' dedi. Allah'ın cehennemi varmış, Peygamberin cehennemi olmadığı için ben onu daha çok seviyorum" cevabını verir."^[1]

^[1] Mehmet Emin Ay, Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi, s. 57

İbretlik bir olay

"Sanırım 3-4 yaşlarındaydı kızım. Zaman zaman anneannesiyile benim evde kaldıklarında, annem ona, "Açık giyme, kısa giyme günah! Allah yakar!" diye söylermiş. Bilgim dahilinde...

Bir gün kızıma, çok sevdiği kısa kollu, askılı kıyafetini dolaptan verip giymesini söylediğimde, şaşkın bir edayla, "Giyebilir miyim?!" diye bana acayip bir bakış attı.

Ben de, "Elbette giyebilirsin. Daha çok küçüksün. Zamanla bu kısalar uzayacak" dediğimde,

"-Anne, keşke anneannemle Allah olmasa" demişti.

İbretlik bir olay

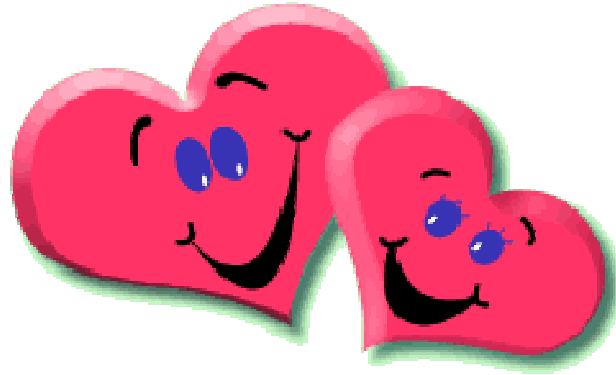
"5-6 yaşlarındaki yeğenime banyo yaptırıyordum. Ben suyunu ıltmaya çalıştıkça o, daha sıcak olmasını istiyordu. Mücadelem fayda vermedi ve çocuğun vücudu sıcak sudan bayağı kızardı. Su dökerken bir şeyler mırıldandığını farkettim: "Ooh, ooh, yanın!" diyordu. "Niye?" diye sordum.

Elcevap: "Annem dedi ki, "Sağında ve solunda melekler var. Sen beni üzdükçe onlar seni yakacak." Ben de onları yakarak intikam alıyorum."

(Tuba Güllüce, Erzurum)

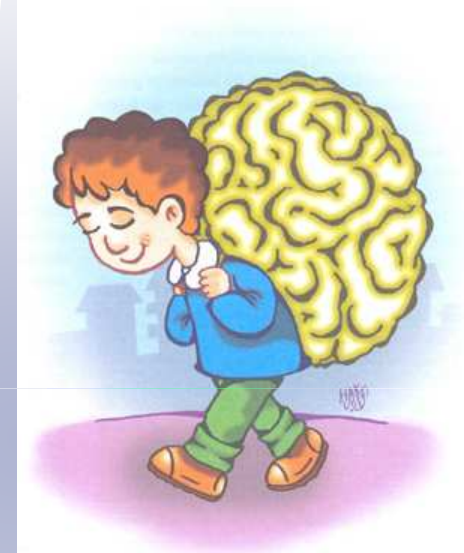
Kalp-Sevgi-İman

- İnsanoğlu genelde, ümit ettiği şeyi sever, korkularından ise uzaklaşmak ister.
- İman ve bağlanma, sevgi ile mümkündür.

c- Son çocukluk çağı (6-12 yaş)

- “Akılcı öğrenme çağı” olarak da adlandırılır.
- İslam Hukuku’na göre “temyiz”in başlangıcı 7 yaştır.
- Bilgiyi alış, duygusal değil, zihinseldir.
- Artık katı bir somut düşünce safhasından, daha esnek, hatta soyut konuları da bir dereceye kadar anlayabileceği bir döneme girdiği söylenebilir.
- Çocuklar artık bilgiyi itirazsız kabul etmezler; onları akıllarıyla kavramaya çalışırlar.

Bilişsel gelişim ve Allah inancı

7 yaşından itibaren çocuğun zihninde
“sebeplilik” fikri gelişmeye başlar ve
Allah’ın varlığını zorunlu görür;
O’nu bütün kainatın yaratıcısı olarak tasarlar.

Temel Dini Bilgileri Öğretmek

مثل الذي يتعلم العلم في صغره كالنقش على الحجر
ومثل الذي يتعلم العلم في كبره كالذي يكتب على الماء

“Küçükken ilim öğrenmek,
taşa nakşetmek gibidir.
Yaşlıyken ilim öğrenmek ise
suya yazmak gibidir.”

Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*. Heysemî, *Mecmau'z-zevaid*, I, 333 (515);
Münâvî, *Feyzu'l-kadir*, III, 389 (3733); Aclunî, *Keşfü'l-hafa*, II, 748
(1757)

Allah korkusu

Çocuklara Allah korkusu, **temyiz yaşı olan 7 yaşından itibaren**, psikolojilerine uygun bir dille aşılarmaya başlanmalıdır.

Fakat özellikle, onların zihin ve vicdan gelişiminde tesadüf eden **10-11 yaşlarından sonra ve gerektiği durumlarda** telkin edilmelidir.

Çünkü; haklı-haksız, suç-ceza, sevap-günah, cennet-cehennem gibi soyut kavramların anlaşılmasına yardımcı olan zihni gelişim ancak bu yaşlarda teşekkül etmeye başlar.

c- Son çocukluk çağı (6-12 yaş)

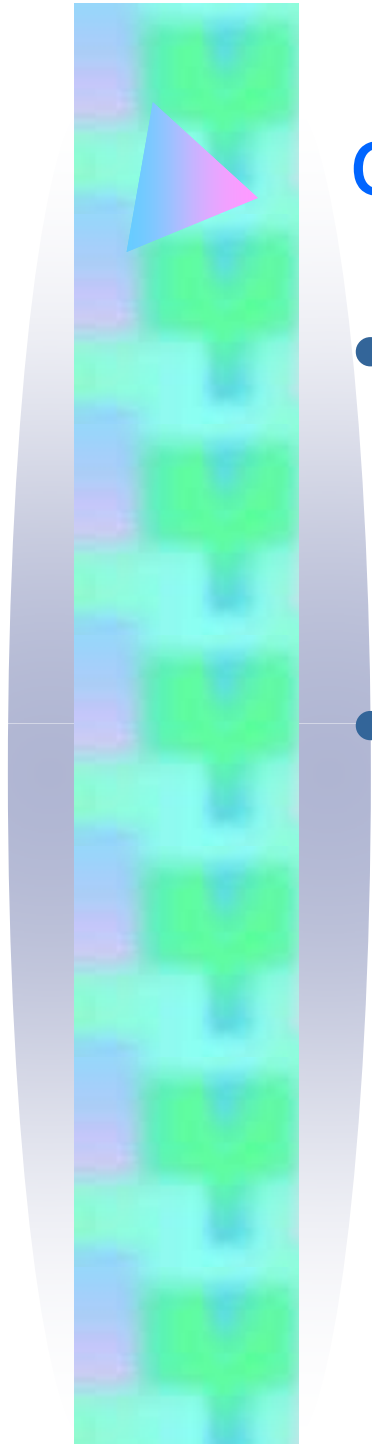
Hız. Peygamber bu çağla ilgili olarak şöyle buyurdu:

مروا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين

“7 yaşına geldiğı zaman çocuğunuza namaz kılmayı emredin...”^[1]

^[1] Ebû Dâvud, Salat 25 (494-495); Tirmizî, Salât 299, Mevakit 187 (407); Ahmed, Müsned, III, 404; İbn Ebi Şeybe, el-Musannef, I, 381-382; Hakim, el-Müstedrek, I, 197, 258. Hadis için ayrıca bkz. *Kütüb-i Sitte*, hadis nu: 2336-2337

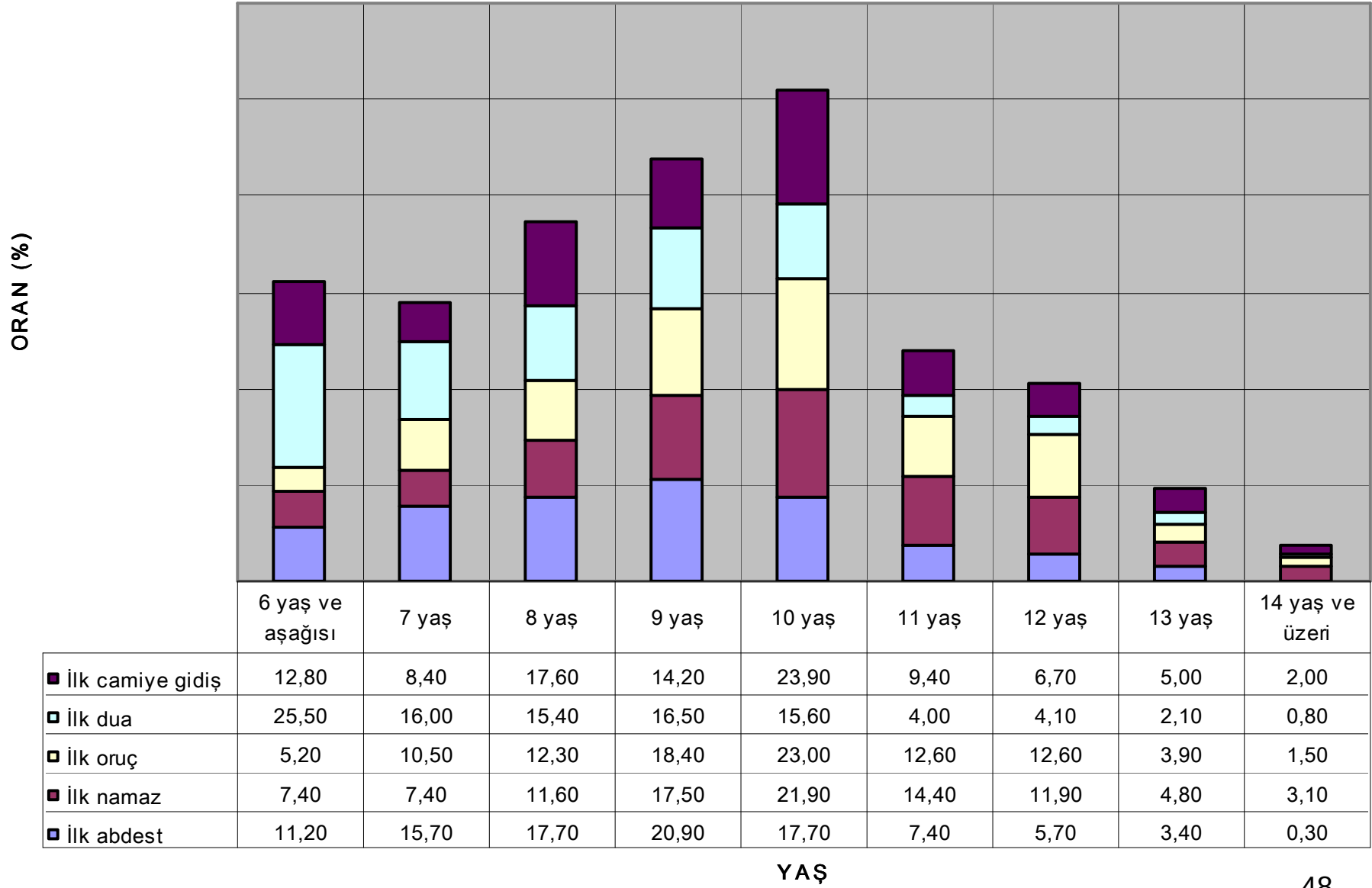

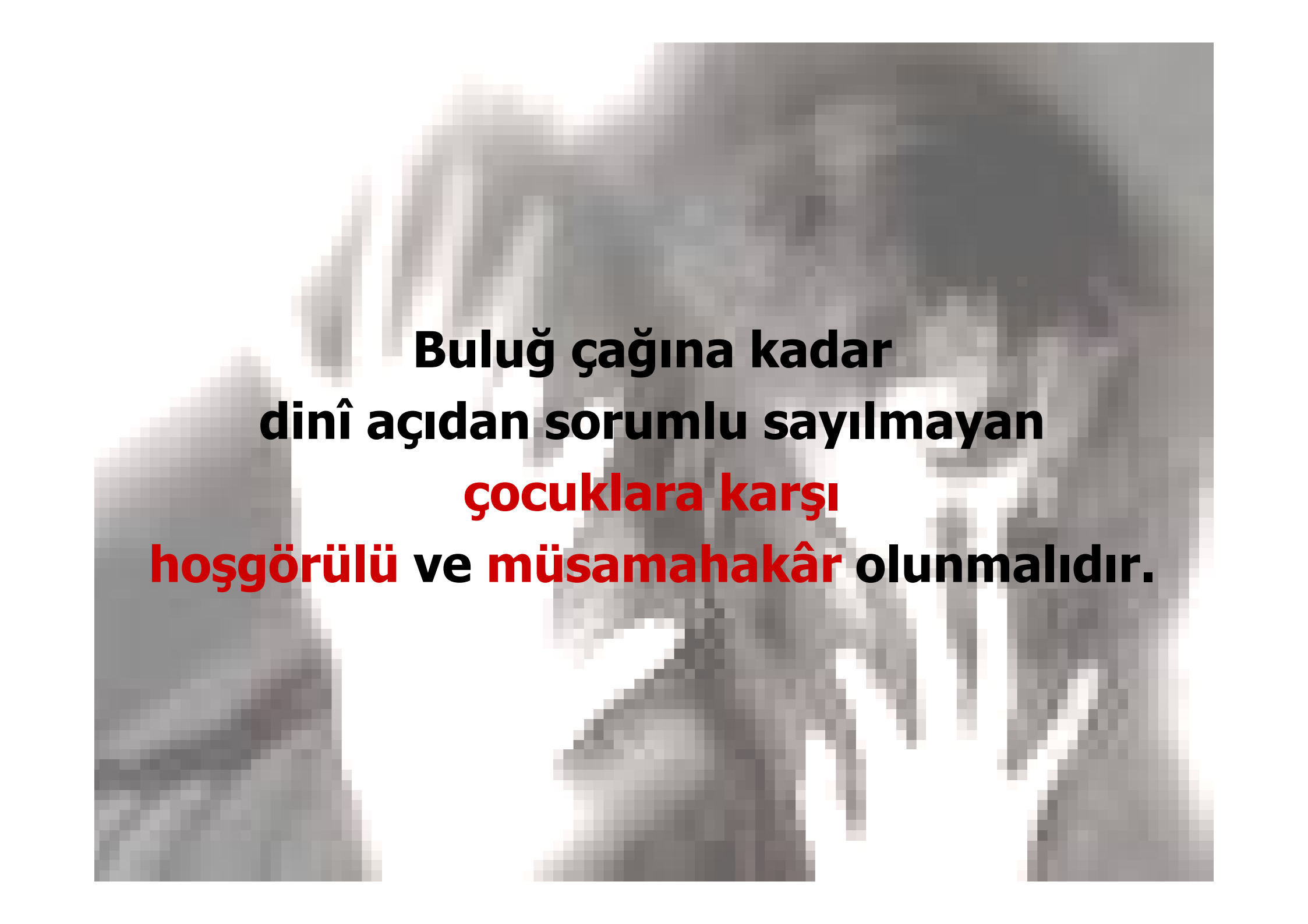

c- Son çocukluk çağı (6-12 yaş)

- 7-10 yaş arasında çocuğun **din eğitimi** **namaz** **ksenli** olarak yürütülmelidir.
"Namaz dinin direğidir."
- **Namaz:** Gusül-Abdest-Temizlik, Kur'an-ı Kerim, Dua, Tesettür, Dini Sosyalleşme, Sorumluluk duygusu ve bilinci, Zaman bilinci...

13-15 YAŞ ÖĞRENCİLERİN İBADETLERİ İLK DEFA KAÇ YAŞINDA YAPTIKLARI

**Buluğ çağına kadar
dinî açıdan sorumlu sayılmayan
çocuklara karşı
hoşgörü ve müsamahakâr olunmalıdır.**

ERGENLERE DİN ÖĞRETİMİ

Eğitim Uzm. Şaban KARAKÖSE
Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Derneği (EBSAD)

Ergenlik-Gençlik

Ergenlik, 12-21 yaşları arasını kapsar.

Gençlik, ergenlik dönemini de kapsayan ve üst yaş sınırının daha geniş olduğu bir çağdır.

Dolayısıyla gençlik kavramı, ergenlik kavramının yerine de kullanılabilmektedir.

Sorumluluğun Başlangıcı

رفع القلم عن ثلاثة عن المجنون المغلوب على عقله
حتى يفيق وعن النائم حتى يستيقظ وعن الصبي حتى
يحتلم

“Kalem (amellerin kaydedilişı, sorumluluk)

şu üç gruptan kaldırılmıştır:

Akıl sağlığına kavuşuncaya kadar deliden,
uyanıncaya kadar uyuyandan,
ihtilâm oluncaya kadar çocuktan.”

Ebû Dâvud, Hudud 16; Tirmizî, Hudud 1; Nesâî, Talak 21; İbn Mâce, Talak 15; Ahmed, *Müsned*, VI, 101. Hadis için ayrıca bkz. *Kütüb-i Sitte*, VI, 307, hadis nu: 1658

Sorumluluk duygusu

Ergenlik çağından itibaren Allah'a ve diğer insanlara karşı birçok sorumluluklar yüklenecek kişide **sorumluluk duygusunun âniden ortaya çıkmayacağı bir gerçektir.**

Sorumluluk duygusunun, çocukluk döneminde üzerinde durulması, ergenlik çağına kadar geliştirilmesi gerekir.

7-10 yaş arasındaki namaz öğretimi, bu duyguyu geliştiricidir.

Gençlik Çağının Değeri

- “Ademoğluna şu beş şeyden hesap sorulmadıkça, Kıyamet gününde Rabbinin huzurundan ayrılmayacaktır:
- Ömrünü nerede tükettiğinden,
 - **Gençliğini nerede yıprattığından,**
 - Malını nereden kazandığından,
 - Malını nereye harcadığından,
 - Öğrendiği ilimle ne derece amel ettiğinden.”

Tirmizî, Kıyamet 1 (2416); Bezzar, Müsned, IV, 266 (1435); Taberani, Mu'cemu'l-kebir, XX, 60 (111); Beyhaki, Şuabu'l-iman, II, 286 (1784-85)

**“Tanımadiğını ve Kuşatamadığını
Eğitemezsin!”**

“Gençlik Bilgisi...”

Gençlerin hayatlarını
şekillendiren;

- Cinsellik, Flört, Aşk
- Müzik, Eğlence, TV, Sinema, Spor
- Okul, Eğitim, Sınav
- Aile, Arkadaşlık, Grup
- İletişim ve Bilişim Teknolojisi
- İnanç

gibi konularda bilgi ve
görüş sahibi
olunmalıdır.

Bu konuların üstesinden
gelebilmek için;

- Yüce bir davaya bağlanmalı,
- Bu davada aktif görev üstlenmeli
- Adam yerine konulmalı
- Kendini ifade etme ortamı sağlanmalıdır.

Gençlik Psikolojisi

الشباب شعبة من الجنون

“Gençlik, delilikten bir şubedir.”

İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, VII, 106;

Ahmed, *Kitabü'z-zühd*, nr. 756;

Münavi, *Feyzu'l-kadir*, II, 175 (1609)

إن الله عز وجل ليعجب من الشاب ليست له صبوة

“Allah Teâlâ, kendisinde
toyluk/hamlık olmayan genci beğenir.”

Ahmed, *Müsneid*, IV, 151 (17409)

إن الله يحب الشاب التائب

“Allah, tevbe eden genci sever.”

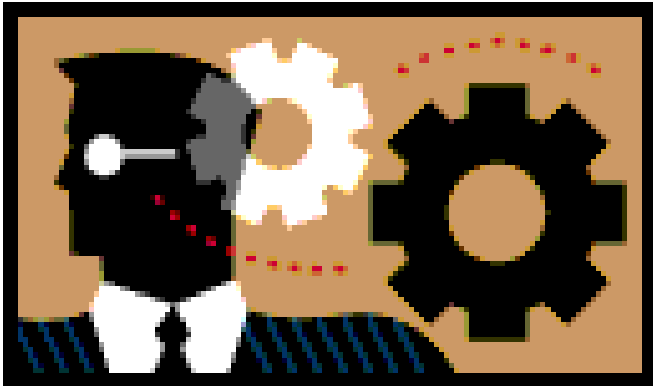
Münavi, *Feyzu'l-kadir*, II, 288 (1866)

Gençlerle Etkili İletişim

- Gençlerdeki **bireysel farklılıklara** duyarlı, hoşgörülü, kuşatıcı bir yaklaşım.
- Küçük bir çocuk gibi değil, **yetişkin bir insan gibi** iletişim kurmalıyız.
- Ona bir şeyleri **anlatmadan önce onu anlamalı**; empati kurmalı, nasıl düşündüğünü ve neler hissettiğini anlamaya çalışmalıyız.
- **Kabullenici ve sakin yetişkinler, çocuk ve gençlerden daha çok bilgi alırlar.**
- Gencin yaşamını ilgilendiren/etkileyecek kararlar alırken, onunla istişare edilmelidir.
- **İyi nutuk çekmek yerine, iyi bir dinleyici olmak** gerekir.
- Bol öğüt vermek yerine, örnek olmak daha iyi sonuçlar doğurur.
- **Farklı araçlarla gençlere ulaşmaya çalışılmalıdır.** (İnternet, Cep-mesaj, TV, Sinema, Şarkı, Roman)

Ergenlik Çağında Öğrenme

- Soyut düşüncenin tamamen geliştiği 13-24 yaş, **“Bilinçli öğrenme”** çağıdır.
- Zihinsel gelişme sonucu, o zamana kadar **öğrendiklerini eleştirip irdelerler.**
- Bazı konularda **şüphey**e düşebilirler.

İbrahim (as) örneği:

* Yıldız-Ay-Güneş-Alemlerin Rabbi

* Putları kırış

* “Kalbim mutmain olsun”

Şüpheler Karşısındaki Tepkiler

Şüpheler Karşısındaki Tepkiler	Erkekler	Kızlar
Kitaplardan araştırma	31.2	21.7
Dinî bilgilerine güvenilen kişilere başvurma	27.0	24.2
Arkadaşlarla tartışma	16.2	25.7
Din bilgisi öğretmenine sorma	5.4	9.1
Diğerleri	20.2	19.3

Kaynak: Hayati Hökelekli, “Ergenlik Döneminde Dinî Şüpheler”, s. 82

Ergenlik Çağında Dini Öğretirken

- Çocuklukta kurulan güçlü iletişim ve örnek dini yaşantı önemlidir ve avantaj sağlar
- Sevip saydığı kişinin telkinde bulunması
- Genci eleştirmeden, onurunu rencide etmeden, baskı yapmadan dini benimsetmek (Ör. "Sen git Komünist ol!")
- İman ve ibadetlerin insanın beden, akıl ve ruh sağlığına ve toplumsal hayata faydalarına dikkat çekmek
- Dini meselelerde akli ve mantıki delillerle iknaya çalışmak (Akli-Mantıki ikna: Şer'i ve bilimsel delil, Psikolojik ikna: Sevgi, şefkat ve samimiyet)
- Dini meseleleri, gençlerin karşılaşılabileceği muhtemel hayat görüşleri ile mukayeseli olarak öğretmek

Özdeşim Kurmak...

Ergenlik dönemi, kişiliğin toplumsal nitelik kazandığı bir "arayış dönemi"dir.

Çevresinde daima istediği kişileri arar.

Böylece özdeşim kurarak kişiliğine biçim verir.

Ergenler,

ÖZDEŞİM kurabilecekleri

örnek bir ağabey/abla ile tanıştırılmalı

Veya onlara

ideal tarihi şahsiyetler tanıtılmalıdır.

Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Musab b. Umeyr, Enes b. Malik,

Hz. Fatıma, Hz. Aişe, Hz. Meryem

- **Arkadaşlık ilişkileri** ergenin dinî inanç, düşünce ve davranışlarını şekillendirmede büyük bir etkiye sahiptir. Nitekim Hz. Peygamber (sas) şöyle buyurmaktadır: **“Kişi, dostunun dini ve yaşayışı üzeredir. Öyle ise her biriniz dostluk kuracağı kimselere dikkat etsin.”**^[1]
- Yapısından emin olduğumuz **“dinî bir akran grubu”**na katılmasını sağlamak, gencin dini kimlik ve kişiliğini geliştirir, güçlendirir.

^[1] Ebû Dâvûd, Edeb 16 (4833); Tirmizî, Zühd 45. Hadis için ayrıca bkz. Nevevî, *Riyâzü's-sâlihîn*, hadis nu: 368; *Kütüb-i Sitte*, X, 238, hadis nu: 3447

Gençlikte Grup ve Din Öğrenimi

Cündüb b. Abdillâh (ra) rivayet ediyor:

“Biz ergenlik çağındaki **bir grup genç**,
Rasulullah (sas) ile **beraberdik. Kur’ân’ı**
öğrenmezden önce, imanı öğrendik. Sonra
da Kur’ân’ı öğrendik. Kur’ân sayesinde
imanımız daha da arttı.”

İbn Mâce, Mukaddime, 9

Kur'an-ı Kerîm'de Gençlik Eğitimi Müfredatı

“Bir zamanlar Lokman oğluna öğüt verirken şöyle konuşmuştu:

Ey benim sevgili oğlum!

Allah’a **şirk** koşma! Çünkü şirk kesinlikle büyük bir zulümdür!

Benim sevgili oğlum!

Hiç şüphesiz, yaptığın iş, bir hardal tanesi kadar bile olsa, üstelik o yaptığın iş, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bile gizlense, yine de Allah onu ortaya çıkarır (ve hesâbını görür). Çünkü **Allah Latîf’tir, Habîr’dir.**

Hız. Lokman'ın dilinden Gençlik Eğitimi Müfredatı

Sevgili oğlum!

Namazı dosdoğru kıl.

İyiliğı emret, kötölükten vazgeçirmeye çalış.

Bu uğurda başına geleceklere sabret. Çünkü bunlar, azim ve kararlılık gösterilmesi gereken işlerdir.

İnsanlardan yüz çevirme.

Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü Allah gurura kapılıp, kendini beğenerek övünüp duranları sevmez.

Yürüyüşünde ölçülü ol.

Sesini alçaltarak konuş. Çünkü seslerin en hoşagitmeyeni eşeklerin sesidir."

(Lokman Suresi, 13, 16-19)

Gençlik Psikolojisi ve Din öğretimi

Rasulullah (sas) şöyle buyurdu:

“Size, gençlere hayırla muamele etmenizi tavsiye ediyorum. Çünkü onların **kalpleri çok hassastır.**

Allah beni müsamahakâr Tevhid diniyle gönderdi. Yaşlılar bana karşı çıkarken, **gençler beni destekledi.”**^[1]

^[1] Ahmed Muhammed Cemal, Üsûkum biş-şebabi hayran, Mekke, Rabîta Matbaası 1410/1989, s. 3

Hoşgörü ve Kabiliyetleri Değerlendirme

Ebû Mahzûre (ra) şöyle rivayet ediyor:

Peygamber (sas) Huneyn Savaşı'ndan dönmekteydi. Ben, hepsi Mekke'li olan on kişilik bir **gençler grubuyla** beraberdim. Huneyn yolunda Rasûlullah ile karşılaştık.

O dönemde Rasûlullah, hoşlanmadığımız, kızdığımız birisiydi. Rasûlullah'ın müezzini namaz için ezan okumaya başladı. Biz de bir köşeye çekildik ve alay ederek müezzinin söylediklerini tekrar ettik.

Rasûlullah bizleri duymuştu. Ezan bittikten sonra, "Şu gençleri bana getirin" buyurmuş. Gönderdiği adamlar bizi onun huzuruna götürdüler...

Hoşgörü ve Kabiliyetleri Değerlendirme

Rasûlullah, her birimize ezan okuttu. Sesim gür ve güzel olduğundan, içimizden beni beğendi. İçinde bir miktar gümüş para bulunan bir kese verdi. Alnımı, kâkülümü sıvazladı. Sonra da bizzat kendisi bana ezanın okunuşunu öğretti ve "Artık sen git, Mekkelilere namaz vakitlerinde ezan oku! Mübarek olsun!" dedi.

İşte o anda, Rasûlullah'a karşı duyduğum hoşnutsuzluktan bende eser kalmamış, gönlüm ona karşı sevgi ile dolup taşmıştı. Mekke valisi Attâb b. Esîd'e geldim ve onun valiliği süresince Rasûlullah'ın emriyle Mekke'de müezzinlik yaptım."

Rivayet edilir ki Ebu Mahzure bundan sonra kâkülünü ne tıraş etti, ne de ayırdı. Çünkü Rasûlullah (mübarek eliyle) orayı sıvazlamıştı.^[1]

^[1] Ahmed, Müsned, III, 408-409; Nesâî, Ezan 5-6, İbn Mâce, Ezan 2; Darekutni, Sünen, I, 235

SONSÖZLER

1

“Tanımadıkça eğitemezsin.”

2

“Değer vermedikçe eğitemezsin.”

Efendimiz'in insana değer verışı

“(Ey Rasûlüm!
İnsanların bir kısmı, ulaştırdığın mesaja)
inanmıyorlar diye
(üzüntüden)
neredeyse kendini tüketeceksin!”

(26/Şuarâ, 3)

“Peki ama,
onlar bu mesaja inanmak istemiyorlarsa,
(inansınlar diye) kendini mi tüketeceksin?”

(18/Kehf, 6)

Değer vermediğini eğitemezsin

“Yemin olsun,
size kendi içinizden
öyle bir Peygamber gelmiştir ki,
sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir.

O,
size çok düşkün,
müminlere karşı çok şefkatlidir,
merhametlidir.”

(9/Tevbe, 128)

3

“İletişim kurmadıkça
eğitemezsin.”

İletişim kurmadan eğitemesin

“Günlük yaşamda, belirli bir sosyal çerçeve içinde yer alan insanlar, farkında olsunlar ya da olmasınlar, birbirleriyle iletişim içindedirler.

İletişim kurmak için belirli bir davranış gösterme zorunluluğu yoktur. Hiçbir davranışta bulunmamak da anlamlı bir mesaj oluşturur.”

(Doğan Cüceloğlu, *Yeniden İnsan İnsana*, s. 20)

4

“Sert ve Kaba Davranıştan Uzak
Durmadıkça Eğitemezsin.”

Sert ve Kaba Davranıştan Uzak Durmadıkça Eğitemezsin

“Allah'tan bir rahmet sayesinde
onlara **yumuşaklıkla davrandın!**

Şayet sen
kaba, katı yürekli olsaydın,
hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi.

Şu halde
onların kusurlarını **affet**;
bağışlanmaları için **dua** et;
iş hakkında onlara **danış...**”
(3/Âl-i İmran, 159)

5

“Sevilmedikçe eğitemezsin.”

“Kişi, sevdiği ile beraberdir.”

* Buhârî, Edeb 96; Müslim, Birr 166; Riyazu’s-salihîn, hadis nu: 369

**İnsanlar sizi severlerse,
fikirlerinizi de severler.**

Sevilmek için

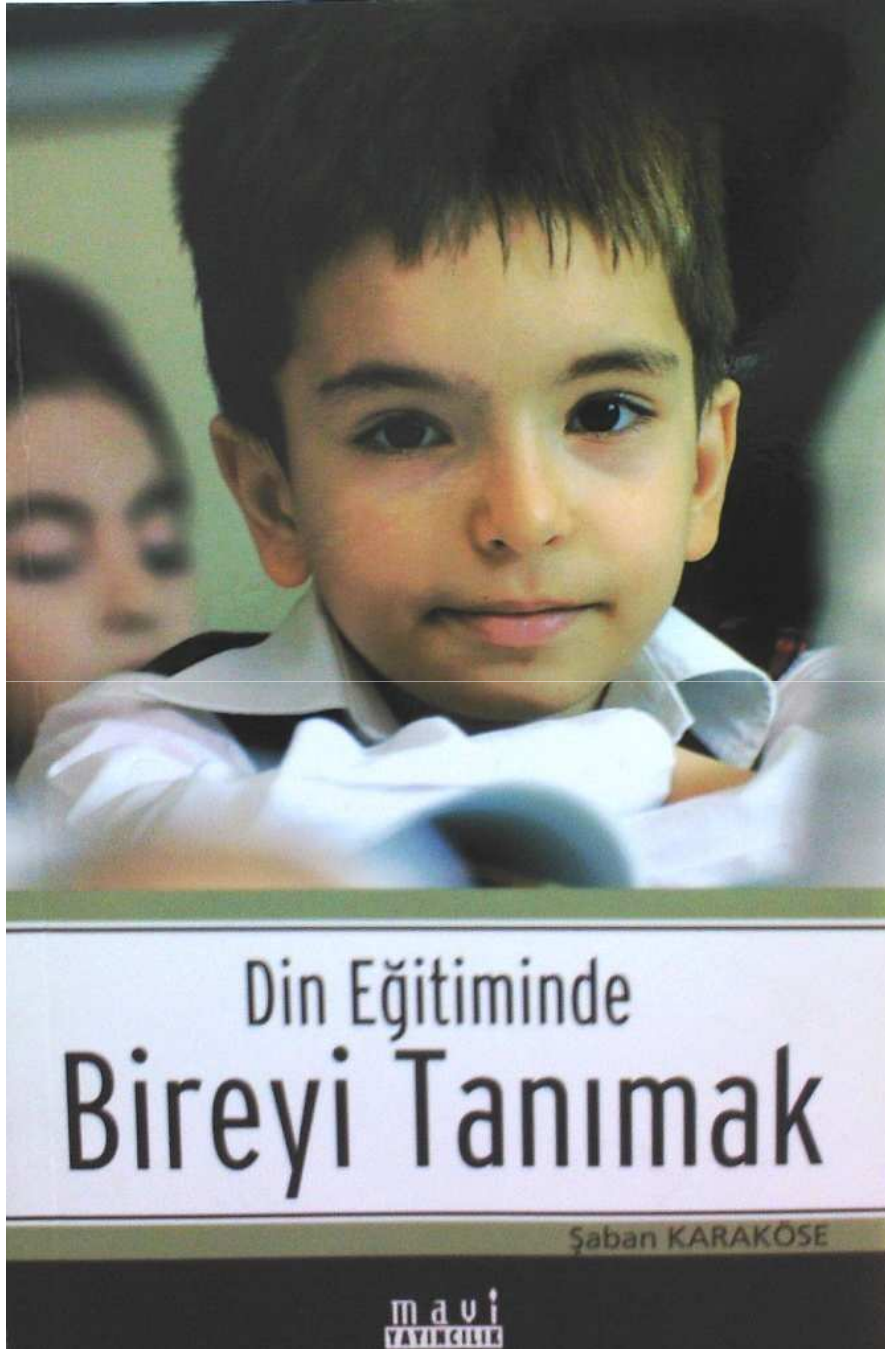
- Gülümsemek
- Selam vermek
- Oyunlarına katılmak
- Güzel söz söylemek
- Dokunmak (başını, yanaklarını okşamak, sarılmak, öpmek)
- Dinlemek
- Hediye vermek
- Affedici olmak

Ana fikir

Dinimizi öğretirken,
öğrencimizin/bireyin

- 1- Biyolojik
 - 2- Zihinsel
 - 3- Psikolojik
- özelliklerini
dikkate almalıyız.

Geniş bilgi için tavsiye kitap:

Din Eđitiminde BİREYİ TANIMAK

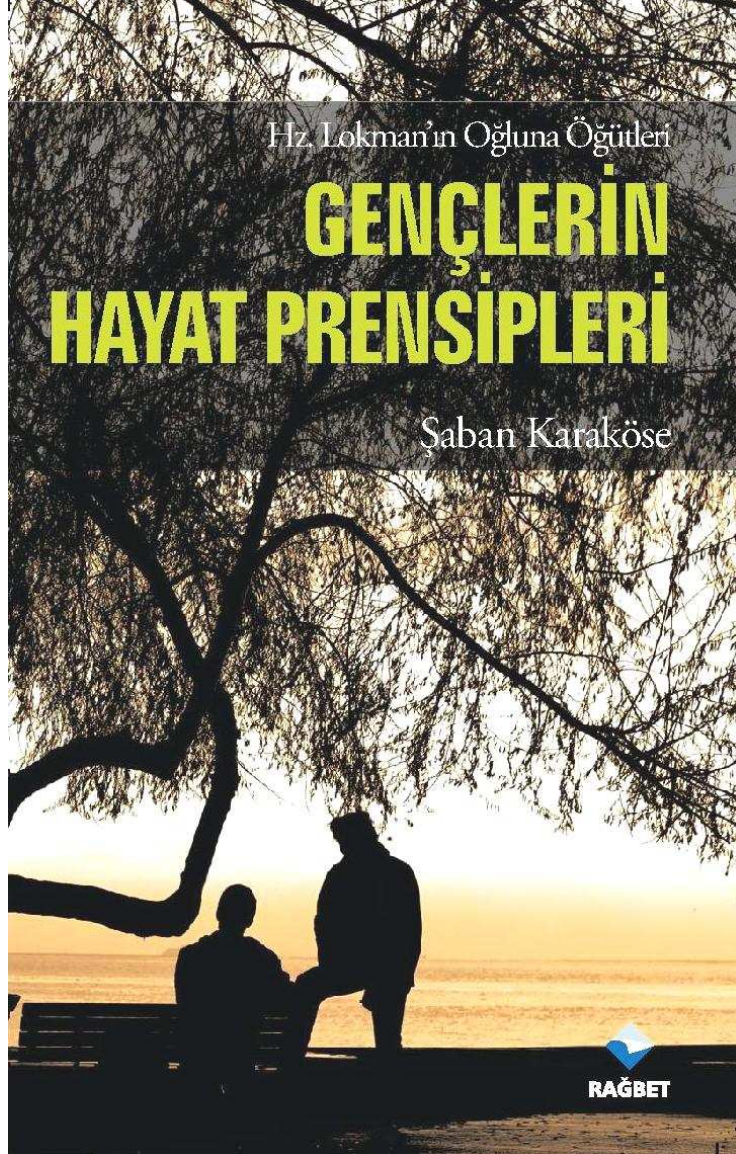
Yazan:

Şaban KARAKÖSE

Mavi Yayıncılık

İstanbul, 2007

213 Sayfa

Hz. Lokman'ın
Oğluna Öğütleri

GENÇLERİN HAYAT PRENSİPLERİ

165 sayfa
Rağbet Yayıncılık
0212 528 85 19

EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ

Eğitim Yönetimi Uzmanı
ŞABAN KARAKÖSE

0212 627 02 03

www.sbankarakose.com
sbankarakose@gmail.com